

Mødet med den systematiserede fremmedhed

En undersøgelse af guidebøgernes og museets gensidige formidlingsstruktur i den victorianske periode

Rune Andersen

(f. 1974), ph.d. Center for Mellemøststudier ved Syddansk Universitet Odense. Har publiceret indenfor forskningsområderne 'epistemology and philosophy of tourism'. I øjeblikket involveret i et projekt om turismens topiklære. Er gæsterektor på dette nr. af Akademisk Kvarter.

Abstract

Artiklen undersøger formidlingsligheden mellem guidebog og det naturhistoriske museum i den victorianske periode. Det er argumentet at der i begge 'videns-institutioners' formidlingsstil ikke blot ligger en fremstilling, men også en fortolkning af 'det fremmede'. Dette argument knyttes til den svenske botaniker Carl Linné og hans taksonomisystem som metode for naturens forudsigelighed. Artiklen indeholder således også en kort skitsering af Linné og videnskabsrejsen som en historisk forudsætning for guidebogen og det naturhistoriske museum.

Forholdet mellem det, der almindeligvis benævnes 'den moderne guidebog' og naturmuseet, har nogle påfaldende strukturelle formidlingsligheder i den victorianske periode, og er i denne sammenhæng interessante ved deres latente ambition om at formidle ting, steder og information. I det følgende er det hensigten at påpege nogle af disse formidlingsligheder, dvs. hvordan guidebogen og museet som 'formidlingsinstitutioner' "taler" til modtageren og hvordan selve fremstillingsformen eller organiseringen af viden, både kan indebære en anvisning til og en fortolkning af det fremmede. Fremstillingsformen kædes sammen med den victorianske periodes videnskabelige orientering mod kulturel systematik med

udgangspunkt i Carl Linnés videnskabstaksonomi. Konkret centeres undersøgelsen om henholdsvis den britiske museumstradition og de første 'moderne guidebøger' til Egypten udgivet af publikationshusene Murray, Baedeker og Cook i årene mellem 1847 og 1897. Egypten var i midten af det 19. århundrede et af de første lande uden for Europa, som bl.a. i kraft af de koloniale interesser i landet muliggjorde, at en turistindustri kunne etableres. Med det udgangspunkt repræsenterer Egypten som turistdestination en markant anderledes og ny indsigtsskilde til fremmed kultur. Dog skal det pointeres at Egypten som geografisk afsæt ikke er afgørende for artiklens argument, da det er guidebogen som formidlingsidé, der sammen med museet er artiklens omdrejningspunkt. Artiklens idé formes ud fra argumentet om, at den pointerede formidlingslighed indgår i guidebøgerne og det naturhistoriske museum som en tilsyneladende passiv realisering, der som automatik konstituerer en underliggende resonansbund for erkendelsens forhold mellem det kendte og det ukendte. Hvor den guidelitterære formidling tekstuel assisterer turisten med henblik på stedlig og tidlig instruering, har det naturhistoriske museum en organisatorisk realisering, der rækker ud over tekstens beskrivende funktion. Det er argumentet, at begge institutioner tilstræber tidens videnskabelige standarder for objektiv vidensformidling, men at de indeholder en struktur, hvori fremstillingsformen får konsekvenser for mødet med det fremmede.

Det er en forudsætning for denne artikel, at guidebog og museum behandles som idéhistoriske konstruktioner, og dermed ikke omfatter empirinære sammenstillinger. Således har de 3 forskellige guidebøger små variationer i indhold (de kopierede hinanden ganske betragteligt), men med en næsten identisk fremstilling, fremhævelse og anvisning til den egyptiske fremmedhed. Guidebøgerne vil med udgangspunkt i artiklens specifikke ærinde blive behandlet som én 'videns-institution'.

Guidebogen – mellem videnskab og dannelse

Indflydelsen fra rejselitteraturen har til alle tider været en betydelig kilde til information om det fremmede, og helt op i det 20. århundrede har rejserelateret litteratur hørt til den mest læste i Storbritannien (Waller, S.L.: Vol. 14. The Victorian Age, Part Two). Selve den victorianske periode markerer blandt briterne et naturvidenskabeligt og

imperialt højdepunkt, der basalt set var et resultat af en lang tradition af opdagelsesrejsende og videnskabs ekspeditioner. Herunder havde videnskabsrejsende kæmpet om retten til de store empiriske spørgsmål og bidraget betydeligt til den metafysiske ambition om at underlægge naturen gennem videnskaberne. De rejsende fik status af erfaringsvidenskaberens førstepersoner og bidrog dermed både til den nødvendige videnskabelige empiri og udfyldte samtidig de kartografiske tomrum.

Forholdet mellem rejse og videnskab får stor betydning for guidebøgerne i det 19. århundrede. Tidens største publikationshuse Murray, Beadeker og Cook benyttede og refererede til videnskabelige kendsgerninger og integrerede disse som en del af guidebøgerne informative og instruktive vejledninger. Guidebøgerne repræsenterer i denne periode et for publikationshusene seriøst forsøg på at præsentere et litterært anvisningsformat, i tråd med tidens videnskabelige dogmer. Dette rejse-/videnskabsforhold har forbindelser til oplysningstidens imperativ om, at vidensopnåelse skulle foregå i ufravigelig relation til rationalisme og natur. Blandt videnskaberne allerstørste overbevisninger havde den svenske læge og botaniker Carl Linné (1707-1778) udarbejdet en videnskabelig metode som revolutionerede videnskaberne fremefter. Metoden havde udgangspunkt i et deskriptivt klassifikationssystem, hvori alle verdens planter kunne karakteriseres i overensstemmelse med deres reproduktive ophav. Klassifikationssystemet der blot behøvede to navne, et slægtsnavn og et artsnavn, blev hurtigt målestok for alle levende væsner og gav dermed videnskaberne nye muligheder for at inkludere og ekskludere objekterne. Linné blev en af de mest citerede videnskabsmænd i Viktoriatiden og formulerede dermed grundlaget for hvordan viden skulle klassificeres og registreres i systemet af kendsgerninger. (Barber, 1980: s. 47) Den systematiserede viden og fremstillingen af det fremmede hang tæt sammen med den victorianske periodes videnskabsideal, der med Linnés taksonomiske metode havde åbnet for nye måder at organisere verden på. Forud for den Linnéske taksonomi var teoretisk botanik en kompliceret og uoverskuelig opgave. Der var udviklede navne til selv de mest almindelige arter, og kriterierne for at klassificere dem var en videnskab i sig selv.¹ Konkret havde Linnés kunststykke baggrund i samtidens sociale hierarki med dets kongeriger, provinser, sogne og landsbyer. Han indpassede planter og dyr i en ramme, der

bestod af fem hovedkategorier – rige, klasse, orden, slægt, art. Denne revolutionerende metodik og beherskelse af naturens tidligere så abstrakte og ubændige omfang blev kendt som det binomiale nomenklatursystem. (Warne, 2007: s. 105-111)

I det rejselitterære domæne fik videnskabsklassificering særlig indvirkning ved overgangen til oplysningstiden, hvor rejselitteraturen gennemgik en paradigmatisk forvandling fra maritim rejselitteratur, herunder eventyr og overlevelseslitteratur som det primære oplevelsesmoment, til en orientering mod en rejselitterær videnskabsdisciplin til forklaring af det europæiske menneskes væren i verden.² Oplysningstidens tendens til øget generering og ikke mindst øget organisering af viden havde bidraget til at omgærde indsamlingen af viden om det fremmede med øget respekt – i hvert fald så længe, at denne blev foretaget af folk med den rette socio-kulturelle pondus, og så længe den blev fremstillet i overensstemmelse med tidens præference for videnskabelig organisering. Enhver rejselitterær ytring var med andre ord en ytring i en bestemt rejsediskurs påhæftet bestemte genremæssige regler for acceptabilitet.

Turisten som den nye type af rejsende, blev en konkurrent til de tidligere så stolte rejsetraditioner og forrykkede rejsens grundlæggende idé om at være en original og dannelsesmæssig disciplin. Guidebogen var først og fremmest en del af turismens revolutionerende idé om at individuelle rejsende kunne orientere og navigere uden lokale guides (dragomen) og tjenestefolk. Den 'moderne guidebog' blev forenklet sagt den 'moderne turismes' instruktive vejledning, som indeholdte taksonomisk ordnede oplysninger om ting, steder og mennesker i overensstemmelsen mellem turistens præferencer og guidebogens oplysninger og anvisninger til opnåelse af disse præferencer. Med det udgangspunkt blev guidebogen, med sin oplysnings- og anvisningslogik, en betydelig autoritet i hvad, hvor og hvordan turisten systematisk så og oplevede destinationen.

Guidebogen til det fremmede

Egypten (og til dels Palæstina) blev for den europæiske turist den første organiserede turistdestination uden for Europa (Brendon, 1991: s. 120), hvorunder de historiske og litterære forudsætninger som sagt havde deres oprindelse og tekstlige baggrund i rejsetra-

ditioner som videnskabsrejsen og The Grand Tour i mellem det 17. og 19. århundrede. Ud af disse traditioner fik især tre publikationshuse³ – John Murray and Sons, Thomas Cook Ltd, og Karl Baedeker – helt afgørende indflydelse på guidebogslitteraturen om Egypten og den moderne turisme i det hele taget. På den baggrund grundlagdes turismen som ny rejseform i Egypten, og guidebogslitteraturen som dennes tekstuelle ytringsform udbredtes i Egypten i årene mellem 1847 og 1897. (Hazbun, 2008: s. 3, Towner, 1985: s. 297-333, Black, 2003: s. 7-11) Havde man med andre ord muligheden for at rejse til Egypten i denne periode, ville det være en selvfølge at søge sine informationer om landet i enten en John Murray's *Handbook for Travellers in Egypt*, en Cook's *tourists' handbook for Egypt*, eller en Baedeker *Egypt*. Denne selvfølge involverede og begrundedes i en helt ny økonomisk, politisk og teknologisk kontekst for social og kulturel mobilitet. I britisk sammenhæng medførte den industrielle revolution, at en ny middelklasse kunne finde både midlerne og fritiden til at rejse, og dermed bryde med tidligere tiders rejsetraditioner som en beskæftigelse kun forbeholdt videnskabsfolk og aristokrati. Skiftet fra en britisk rejsetradition forbeholdt de få til en demokratisering i rejseformen betød ligeledes et litterært og diskursivt skifte fra individuel narrativ til guidebog. Til forskel fra tidligere tiders rejsenarrativer henvendte den nye litteraturform sig til læseren med et imperativ om oplevelses- og erfaringsimitering. Heri lå en formidlingsstil, der navigerede mellem detaljerede oplysninger og anvisninger med henblik på et publikum, der ville se og gøre det samme som forfatteren. Formidlingen indbefattede med andre ord en i guidebogen særegen stilistisk karakter, der forudsatte eftergørelse på baggrund af allerede etablerede forestillinger og praksisformer.

Det repræsentative fællesskab mellem museum og guidebog ligger derfor også i den fælles tanke om bevarelse eller opretholdelse af nogle bestemte og forventede tegn-, typer-, fortællinger- og racegenkendeligheder. Et gennemgående træk ved guidebøgerne var det omfangsrige og detaljerede kapitel om Egyptens mennesketyper, præsenteret under overskriften *Manners and Customs*, der dækkede over en taksonomisk inddeling af de forskellige folkeslags karakteristika. Taksonomien inkluderede både fysiske og historiske sammenstillinger samt forklaringer af moralske og eksotiske særpræg understøttet af videnskabelige referencer eller udtalelser fra

tidens forskningsetablisement. Under *Manners and customs* overskriften fokuserede Cook eksempelvis på en blanding af moralske og civilisatoriske karaktertræk:

“The Towárahs earn a scanty livelihood by burning charcoal for the Cairo market, and the Alewi feed a few flocks of sheep or goats, and cultivate small patches of ground, but both are alike ignorant and careless of the advantages of civilized life. Yet they are apparently a cheerful, contented race, very much like the American Negroes in their simplicity, thoughtlessness, and good humour. Their bread is a coarse, dark, barley cake; their dwellings are simple, low tents made of goats’ hair, which shelter from rain, but in other respects are quite uncomfortable; hence, in cold weather, they resort, if possible, to caves.”(Cook, 1897: s. 303)

Mens Baedeker fremhævede en historisk taksonomi til pointering af folkeslagenes fysiske udvikling. Her eksempelvis egypteren med en historisk uændret natur.

“We start with the cardinal fact, that, although the country has been at various periods overrun by Hyksos, Ethiopians, Assyrians, (...) the Egyptians have for thousands of years retained the same unvarying physical types (...)”

Murrays guidebog anvendte *manners and customs* kategorien til at fremhæve og kombinere racernes taksonomi med samtidige repræsentationer af egyptisk hverdagsliv:

Nubiere “keep up a warlike spirit”. Tyrkere “(...) are as a rule handsome and dignified in appearance, and courteous in their manner to strangers, though haughty (...)” Armenterne “(...) are chiefly engaged in commerce and trades, especially as goldsmiths and jewellers and overbearing to the natives.” Jøderne blev beskrevet som “(...) remarkable in Egypt for their fair hair, blue eyes, and white skin, just as in Europe they are generally to be distinguished by opposite characteristics. The street money changers (*serdf*) in

the towns are Jews, and there are many wealthy merchants and shopkeepers, though the Jews' quarter is a poor, miserable-looking one, and they themselves are said to be dirty in person and unclean in their habits." Og europærene "(...) are an important and ever-increasing section of the population (...)" (Murray, 1888: s. 32-34)

Med den taksonomiske metode kunne guidebøgerne formidle komplekse geografiske og kulturelle problemstillinger i differentierede og let overskuelige kategorier. Overskueligheden medførte også at guidebøgerne til de forskellige kategorier og indeholdte karaktertræk kunne anvise turistene i, hvorledes denne skulle forholde sig til typerne. Cooks opfordrede således turistene til at være opmærksom på misforholdet mellem den forvrængede forestilling om beduinen og den virkelige oplevelse af beduinens sande karakter

"The people who live in the desert have always been a favorite subject of romance and poetry, but a very short experience is sufficient to dissipate youthful delusions. The Bedouins, at least such of them as are found between Egypt and Palestine, are of a very prosaic character; rude, ignorant, lazy, and greedy, they offer no points of attraction (...)" (Cook, 1897: s. 303-304)

Guidebogen virkede dermed som den rejsende amatørs primære tilgang til meningsfuld (og tidsforpligtet) navigering i og forståelsesramme til de fremmede kulturer. Guidebøgernes fornemmelse for at maksimere oplevelserne i tæt relation til den begrænsede fritid kombineret med de lavpraktiske vejledninger gjorde, at turistene kunne overskue og "beherske" mødet med destinationen både før og under rejsen. Det betød, at turistene gennem guidebogens anvisning til ruten og den herunder udspecificerede og sekvenserede tid kunne planlægge en indledende sortering af oplevelsernes og stedernes muligheder. Det var afgørende for guidebøgerne ikke at afvige fra tidens tilstræbte videnskabelige standarder, hvorunder viden både skulle fremstilles i en overskuelig og sammenlignelig taksonomi, samt formidles i en distanceret og passiv tone med respekt for videnskabens objektivitet. Talepositionen er vigtig i denne sammenhæng, da både guidebog og museum benytter en

formidlingsstil, der ikke umiddelbart refererer til et fortællersubjekt, men fremstår som neutrale formidlere, der har en implicit institutionel reference

Den guidelitterære udtryksform, i modsætning til rejselitteraturens, konstrueredes som en metode, hvori udsagn og ytringspositioner almindeligvis var adskilt fra hinanden, hvilket betød en diversificering i ytringsfunktioner. Det vil sige, at hvor rejselitteraturen havde et forfattersubjekt, der under normale omstændigheder fremstod som udgiver, var det for guidebogen selve udgiveren, der figurerede som producent og indholdsansvarlig. Selv i tilfælde hvor navnet på redaktøren var nævnt, blev dennes udsagn udtrykkeligt efterfulgt af udsagn, der adskilte ham fra tekstens samlede helhed. I modsætning til rejseberetningernes forenende funktion, der som regel blev udgjort af en første-person fortæller, var de ytringsmæssige kvaliteter præsenteret i guidebogen forbundet med en spredning af det talende subjekt (Behdad, 1994 : s. 40). Guidebogen indeholdt eller udgjorde, ud fra dette rationale, en diskurs, der ikke havde en centraliseret eller ensartet ytringsposition. (Behdad, 1994 : s. 41)

Museet og den neutrale formidling

Som en del af det erkendelsesrum, det 19. århundredes turister navigerede i, var naturhistoriske museer og udstillinger en betydelig del af vinduet til det fremmede og det, som umiddelbart lå udenfor virkelighedens erkendelsesmuligheder. Museet som idé-mæssig institution til formidling af kendsgerninger om verden var således tæt forbundet til ideen om neutralitet og uberørt fremstilling eller konservering. Ideen indbefatter på den baggrund museet som et vindue for offentligheden til et sagligt indblik i det umiddelbart fremmede.

Et klassisk udgangspunkt for museumstraditionen indledes ofte med Medici familien, der var en af Europas rigeste familier mellem det 15. og 18. århundrede, og som regnes for at have været foregangsmand for det 16. århundredes undringskabinet/kuriositetskabinet (ty. *Wunderkammer* eng. *cabinet of curiosities*), der fungerede som et mikrokosmos eller erindringsteater over verden. Dette opstillede mikrokosmos kunne ligeledes formidle ejerens symbolske og magt over verden (Hunter, 2001: s. 217-229). Tanken bag den repræsenterede og organiserede "virkelighed" fuldendtes i 1671 med det første offentlige museum i Europa⁴ – Amerbach

kabinetet – i Basel. Nu kunne man skabe overskuelige mikrouniverser og fremstille og formidle det, der almindeligvis lå uden for den almindelige borgers erkendelsesmuligheder. Herunder de zoologiske haver som geografisk organiserede steder, hvor fremmede dyr og planter fungerede som repræsentationer på de fremmede kulturer. I britisk sammenhæng blev The British Museum det første konkrete eksempel på et moderne offentligt museum, der afløste traditionen af kuriositetskabinetter som eksempelvis John Tradescants (1577-1638) The Ark og The Ashmolean Museum (1678-1683). The British Museum blev etableret i 1753 af videnskabsmanden Sir Hans Sloane og blev ifølge Museet selv "one of the finest in existence, spanning two million years of human history." (www.britishmuseum.org) I parallel udvikling med briternes koloniale ekspansion oprettedes The Natural History Museum (etableret i 1881), der fungerede som én afdeling af The British Museum. Museet skulle omfatte de i tiden fem vigtigste områder: botanik, entomologi, mineralogi, palæontologi og zoologi og således disponere over de vigtigste grene af naturstudiet med speciale i Linnés taksonomi, identifikation og konservering. (Barber, 1980: s. 47-55) Den taksonomiske metode betød således, at det såkaldte kuriositetskabinet, hvor oplevelsens omdrejningspunkt primært var rettet mod den bizarre og eksorbitante del af udstillingen, nu blev afløst af en videnskabelig og stringent fremstilling orienteret mod genstandens naturhistoriske værdi. For videnskaben og den herefter følgende litteratur, indebar det en transformering i måden at organisere viden og dennes bearbejdning. Med baggrund i Linnés modus operandi fik det moderne museum den videnskabelige lødighed, der var afgørende for, at viden kunne organiseres og formidles uden synlig subjektivisme.

Den rejsende og museets organisering af viden skulle således heller ikke figurere eksplicit i museumsoplevelsen, men lade oplevelsen tale uforstyrret for sig selv gennem passiv formidling og implicit saglighed. Dermed intenderede oplevelsens konstruktion at diktere de indeholdte fakta i form af begivenheder, strukturer m.m., der forekom såvel plausible som relevante, og at disse blev bundet sammen af en fremstilling, der virkede neutral, men også overbevisende. Fremstillingsformen autoriserede således indholdets vægt og fylde ved at omgrænse det i sin overbevisende forklaringsmodel af 'fakta der taler for sig selv'. Fælles for disse ideer

var, at de ligesom guidebøgerne hvilede på den dobbelte betragtning, der på den ene side skulle tilgodese en overensstemmende og intim kontakt med det fremmede og eksotiske, og på den anden side en distanceret overskuelse og (be)gribelse af verden fremstillet som mikrokosmos. (Mitchell, 1991: s. 9) I denne formidlingsform transskriberedes museumsgængernes kunstneriske oplevelser som et kulturelt indblik i fremmede kulturers artefakter og historie indsat i en bestemt organisatorisk kontekstgenkendelse, som derved lod genkendelsen være afhængig af museets organisering og fremstilling af genstandens kontekstuelle modalitet. "Museums do not just gather valuable objects but make objects valuable by gathering them. The museum is able to produce cultural knowledge by organizing how the materials it authorizes are seen – by controlling the Gaze." (Casey, 2003: s. 2).

Med det rationale indebar organiseringen og fremstillingen en erkendelsesmæssig forvaltning, der med genstandens iboende henvisning til en original tilstand eller situation, repræsenterede en tankeproces mellem genstand og original henvisning, som transformerede et kulturelt rum til bevidsthed (Byrnes, 1994: s. 209). I denne henvisning – hvori det kulturelle rum besegledes med erkendelsens forbindelse til verden – struktureredes blikkets præindlejrede og imaginære normativitet, der kunne efterlade verden som genstand for genoplevelse. Museets organisering af det fremmede skulle fremstå som desubjektiveret forvalter af den indlysende sandhed og virkelighed, som syntes at være det uundgåelige resultat af de rejsendes tilbundsgående og lødige afdækning af et område. Med videnskabsidealet på den ene side og ideen om at skildre og formidle kontakten med det fremmede på den anden side, var det afgørende både at imødesæ behovet for distanceret objektivitet og at skabe intim interaktion med emnet. "Such shows were celebrated in their own day as substitutes for travel that might be even better than actually going to the place depicted." (Kirschenblatt-Gimblett, 1998: s. 133). De scenariske detaljer skulle dermed lanceres gennem dobbeltbehovet for både (be)gribelsen hvorigennem det repræsenterede skulle have en så tæt lighed med originalen, at publikum kunne fornemme den nærgående virkelighed, men samtidig imødegås af *overskuelsen* således at publikum kunne beherske indfangelsens distance til den perciperede kontekst.

Den a posterioriske fremmedhed

Det fremmede som a posteriorisk erfaring er øjensynligt et syntaktisk og erkendelsesmæssigt paradoks, da det fremmede repræsenterer det ukendte og dermed ikke kan være erfaringsmæssigt genkendeligt. Denne paradoksale forudsætning er ikke desto mindre et oplevelses- og erfaringsvilkår i mødet med det "ukendte" (destinationen/museet). Mødet med det "ukendte" erkendes a posteriorisk, dvs. (Kantiansk inspireret) ikke direkte gennem sanserne, men indirekte, ved at turistene drager slutninger af sanseindtrykkene ud fra sine almene begreber og viden (Kant, 1770: Paragraf 10,12 og 13). Her udspilles turistens perception af den æstetiske og kulturelle oplevelse inden for et taksonomisk mulighedsspektrum understøttet af en apriorisk struktur. (Bundgård, 2004: s. 29) Fremmedheden er dermed anlagt og udlagt imellem en tekstuel og organisatorisk iscenesættelse af det turistiske sted og rum, taksonomiseret og organiseret efter et hierarki af kulturel betydning (Duncan et al., 1999: s. 116). Hermed antydes en forklaringsramme, hvor guidebogen og museet som tekstuel og organisatorisk omdrejningspunkt konstruerer et særligt kulturelt blik, der henter deres fremstillings- og anvisningslogik i den samme erkendelsesmæssige struktur. Denne struktur tilkendegives i de etablerede forestillinger og praksisformer, der både har en stilistisk implicithed i guidebogens informative og instruktive dialektik og fremmedheden i sin musealiserede form, der leder til den antagede og forventede forestilling fra turistens side om den i teksten etablerede fremmedhed. Der bliver med andre ord en organisatorisk medbestemmelse på turistens og museumsgængerens præindlejrede mulighedsspektrum og derved en erkendelsesmæssig afgrænsning, der rummer en "kulturel normalisering". Figuren eller genstanden er meningsgivende, når fortolkningen af det visuelle sanseindtryk er organiseret i forhold til den taksonomiske genkendelighed, som indeholdes i guidebogens og museets formidlingsstruktur. Det vil sige, at det ukendte genkendes eller identificeres med en kendt struktur; kausaliteten er i ledtog med en før-prædikativ givethed der både forholder sig til det vi kender på forhånd, men også lader de fremadskuende typologiske forbindelser, være erindringens givethed (Frye, 1982: s. 141). Maffesoli kalder denne meningsetablering for en dialektik mellem det dagligdags og det arketyperiske (Maffesoli, 2004: s. 206). Der antydes med andre ord en meningskausalitet, som forløber på

to niveauer som en ramme i en ramme, der på den ene side muliggør en med-givet egenerfaring af den perciperede rum og tid, men som på den anden side trækker på det litteraturteoretiker Hans Lauge Hansen kalder en *ydreverdensreferens*.

Kombinationen af de koloniale og rejsende aktørers hjemførelse af kulturgenstande og museernes bekræftende fremstilling, mobiliserede sammen med guidebøgernes særlige anvisningsform til kulturens forholdsmæssigheder, en effektiv og gensidig validering af det fremmedes konstitution. Herunder blev de autoritative betragtninger organiseret som bevis for generelle forklaringer af eksempelvis et steds historie, mens mennesker parallelt blev forklaret gennem referencer til taksonomisk inddelte kultur- og civilisationsstader. Den kulturelle og normative identifikation var i det lys i tæt kontakt med både naturmuseets og guidelitteraturens taksonomiske fremstillinger af den kulturelle fremmedhed. Således kunne sted og rum præsenteres og udstilles for erkendelsen gennem referencer til objekter, mennesker eller oplevelser indsat i guidebogens eller museets generelle genkendelses- og tolkningskemaer.

Noter

- 1 Kennedy Warne påpeger eksempelvis at tomaten før Linné blev benævnt ” (...) *Solanum caule inermi herbaceo, foliis pinnatis incisae—the solanum with the smooth stem which is herbaceous and has incised pinnate leaves.*”WARNE, K. 2007. *Organization Man. Smithsonian*, 38, 105-111.
- 2 Her markerede særligt to rejse- og litteraturretninger sig: den videnskabsystematiserede rejse (scientific travelling) og dannelsesrejsen (The Grand Tour). Videnskabsrejsen er ofte blevet eksemplificeret i den historiske litteratur, som et fænomen der opstår som en naturlig del af den europæiske oplysningstid mens dannelsesrejsen under overfladen fremstod som et elitært dannelsesprojekt domineret af velstående briter, som ganske vist på makroplan søgte efter ny viden, men som på mikroplan i langt højere grad dyrkede opdagelsen som aristokratisk sport.
- 3 Ved siden af disse 3 indflydelsesrige guidebogsudgivere var der eksempelvis George Frederick Cruchley en britisk udgiver, kortsælger og boghandler der i ca 1840 tilbød (blandt mange andre guidebøger) en *Guide to the Levant* og *Handbook to the East*. Det er dog uklart om Cruchley selv har rejst de steder han skriver om. VAUGHAN, J. E. 1974. *The English guide book, c. 1780-1870: an illustrated history*, David & Charles (Newton Abbot Eng and North Pomfret, Vt)., side 40. Af andre varianter var der kristent motiverede og organiserede

rejser der benyttede deres egne vejledninger til sted og seværdighed. Et andet eksempel er Gaze & Son der også havde små ekspeditioner til Mellemøsten

4 I denne afgrænsning er der bevidst differentieret mellem museet i dets nuværende form og den græske variant (Mouseion) fra 283 f.Kr. der i højre grad havde form af et bibliotek. LIDDELL, H. G. E. A. 1996. *Greek-English Lexicon*, Oxford Oxford University Press.

Referencer

- Barber, L. 1980. *The heyday of natural history 1820-1870*.
- Behdad, A. 1994 *Belated travelers: orientalism in the age of colonial dissolution*, Durham & London, Duke University Press.
- Blach, J. 2003. *The British Abroad: The Grand Tour In The Eighteenth Century*, Gloucestershire, Sutton Publishing Limited.
- Brendon, P. 1991. *Thomas Cook: 150 years of popular tourism*, Secker (Martin) & Warburg Ltd.
- Bundgård, P. F. 2004. *Kunst - semiotiske beskrivelser af æstetisk betydning og oplevelse*, s.l., P.Hasse & Søns Forlag AS.
- Byrnes, G. M. 1994. *The Imperfect Authority of the Eye*, University of Michigan Press.
- Casey, V. 2003. The museum effect: gazing from object to performance in the contemporary cultural-history museum. *Archives & Museum Informatics*.
- Cook, T. 1897. *Cook's tourists' handbook for Egypt, the Nile, and the Desert*, London, Thomas Cook & son.
- Duncan, J. S., GREGORY, D. & MYLIBRARY 1999. *Writes of passage: reading travel writing*, Routledge London.
- Frye, N. 1982. *Den store kode*, Århus, Aros.
- Hall, S. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, London, Sage Publications Ltd.
- Hazbun, W. 2008. *Beaches, Ruins, Resorts The politics of Tourism in the Arab World*, Minneapolis, University of Minnesota Press.
- Hunter, M. 2001. *The cabinet institutionalized: the Royal Society's 'Repository' and its background*, London, House of Stratus.
- Jensen, L. B. 2010. *Stemning som æstetisk og eksistentiel kategori i følsomme rejser fra 1768 til 1868, med særligt henblik på poetik og bystemninger og med hovedvægt på H.C.Andersen* Odense, Odense SDU.
- Kant, I. 1770. *Dissertation on the Form and Principles of the Sensible and the form of the intelligible world* s.l., s.l.

- Kirshenblatt-Gimblett, B. 1998. *Destination culture: Tourism, museums, and heritage*, Univ of California Pr.
- Liddell, H. G. E. A. 1996. *Greek-English Lexicon*, Oxford Oxford University Press.
- Maffesoli, M. 2004. Everyday Tragedy and Creation. *Cultural Studies*, Vol. 18, 201-210.
- Marshall, P. J. W., G. 1982. *The Great Map of Mankind: British Perceptions of the World in the Age of Enlightenment*, London, J.M. Dent & Sons Ltd.
- Mitchell, T. 1991. *Colonising Egypt*, London, Cambridge University Press.
- Murray, J. 1888. *A handbook for travellers in lower and upper Egypt*, John Murray.
- Shapin, S. 1995. *A Social History of Truth*, Chicago, University of Chicago Press.
- Stagl, J. 1995. *A history of curiosity: the theory of travel 1550-1800*, Chur, Harwood Academic Publishers.
- Towner, J. 1985. The grand tour: A key phase in the history of tourism. *Annals of Tourism Research*, Volume 12, 297-333.
- Vaughan, J. E. 1974. *The English guide book, c. 1780-1870: an illustrated history*, David & Charles (Newton Abbot Eng and North Pomfret, Vt).
- Waller, A. W. W. A. R. S.L. The Literature of Travel, 1700–1900. In: WALLER., A. W. W. A. R. (ed.) *The Cambridge History of English and American Literature Vol 1-18*. New York: Putnam.
- Warne, K. 2007. Organization Man. *Smithsonian*, 38, 105-111.
- www.britishmuseum.org. Available: http://www.britishmuseum.org/the_museum/about_us.aspx [Accessed 31. december 2012].